

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку

**Моделювання просторового розвитку
об'єднаних територіальних громад в
Україні**
(фундаментальне дослідження)

Науковий керівник:
завідувач сектору проблем
регіонального розвитку та
децентралізації
НДЦ ІПР НАН України
д.е.н., доцент

О. Ю. Іванова

Харків 2023

Посилання для цитування: Презентація до звіту з НДР "Моделювання просторового розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні". НДЦ ІПР НАН України. Харків. 2023. 15 с. URL: <https://ndc-ipr.org/media/posts/presentations/0120U101104.pdf>

Мета та завдання дослідження

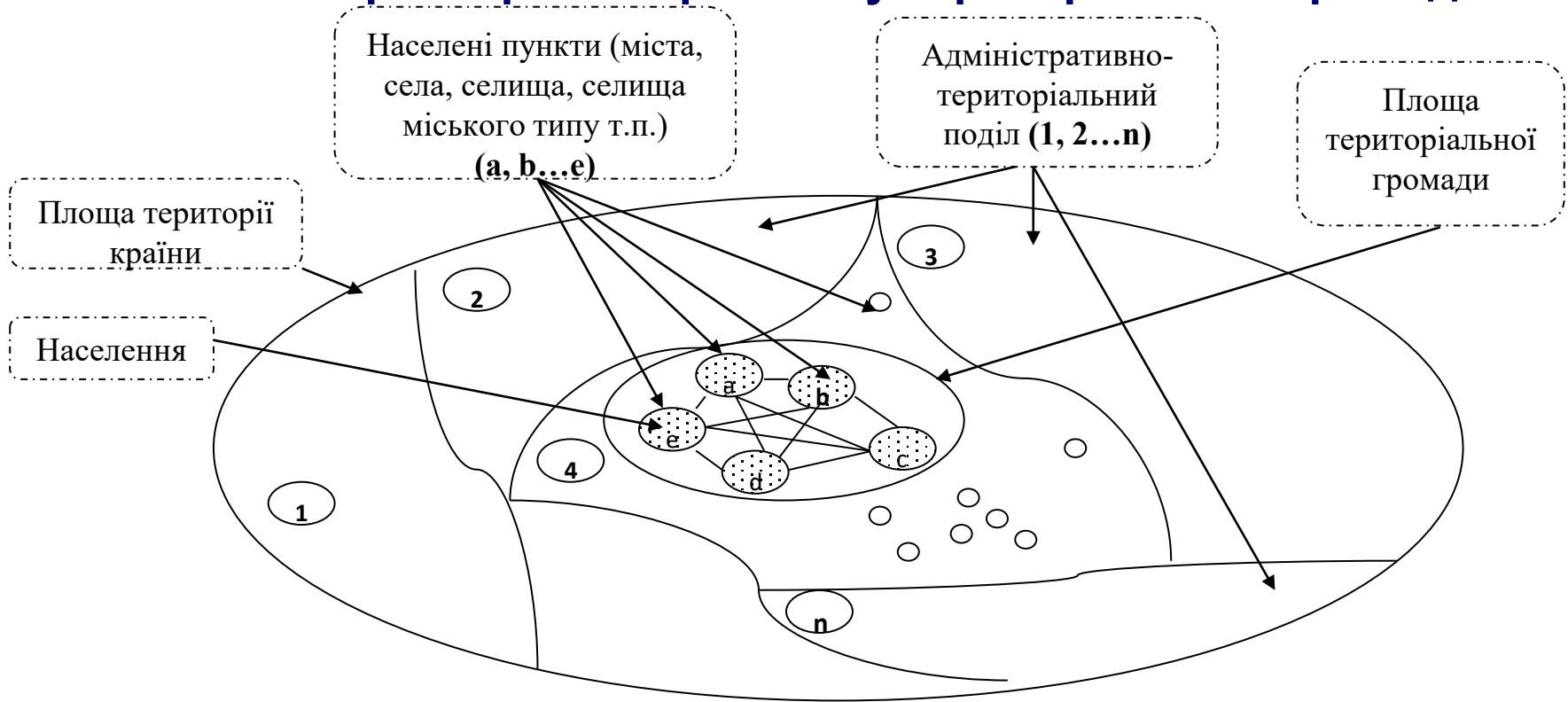
Моделювання просторового розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні (2020 – 2022 РОКИ)

Мета роботи:	Завдання дослідження:
розробка теоретико-методологічного забезпечення моделювання просторового розвитку об'єднаних територіальних громад України	<ul style="list-style-type: none"> Здійснено аналіз стану об'єднаних територіальних громад України з визначенням тенденцій їх розвитку та проблемних аспектів законодавчого забезпечення у довоєнний період; Проведено когнітивне моделювання взаємозв'язку проблем розвитку об'єднаних територіальних громад;
Об'єкт дослідження:	<ul style="list-style-type: none"> Систематизовано вітчизняної та світової практики державної підтримки просторового розвитку об'єднаних територіальних громад;
процес просторового розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні	<ul style="list-style-type: none"> Обґрунтовано механізму впливу чинників просторового розвитку в умовах кризи та повоєнного часу; Проведено генезис теорій просторового розвитку, місцевого самоврядування та самоорганізації територіальних соціально-економічних систем;
Предмет дослідження:	<ul style="list-style-type: none"> Узагальнено та систематизовано наукові підходи до визначення сутності та класифікації видів територіальних громад; Розроблено концепцію просторового розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні; Здійснено моделювання просторового розвитку об'єднаних територіальних громад за їх видами; Розроблено організаційно-методологічне забезпечення просторового розвитку об'єднаних територіальних громад, зокрема в умовах повоєнного часу
теоретико-методичні аспекти забезпечення просторового розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні	

Посилання для цитування: Презентація до звіту з НДР "Моделювання просторового розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні". НДЦ ІПР НАН України. Харків. 2023. 15 с.

URL: <https://ndc-ipr.org/media/posts/presentations/0120U101104.pdf>

Схема просторового розвитку територіальних громад

Основна ідея роботи полягає у наступному:

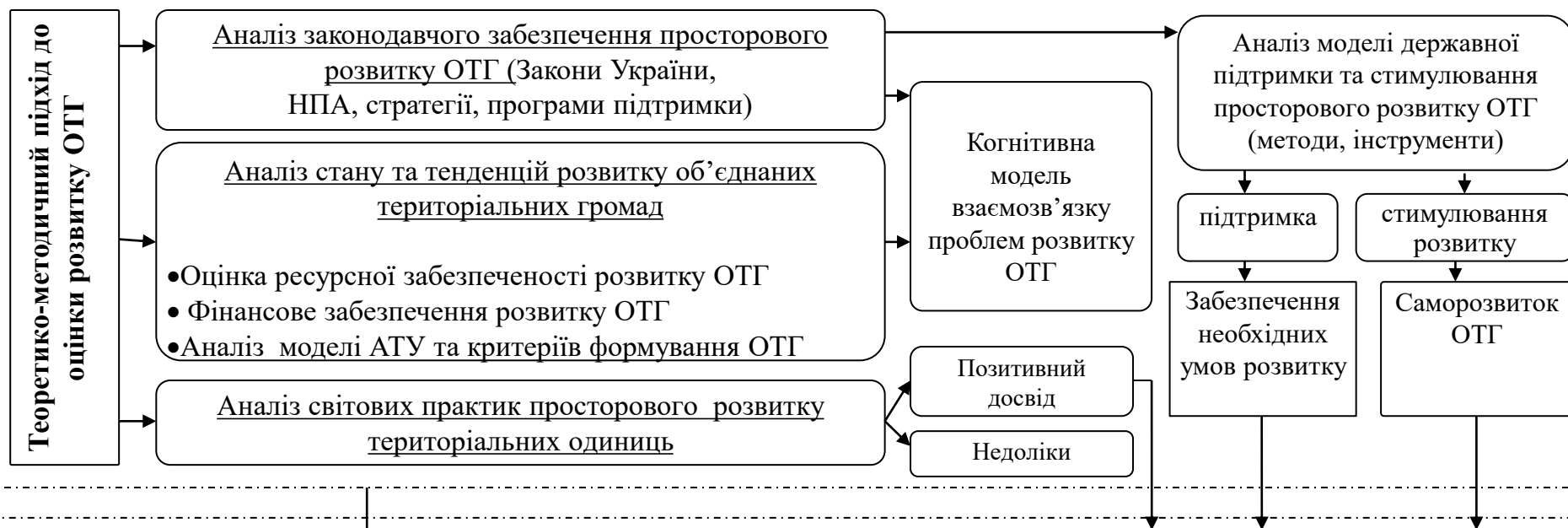
Обґрунтування напрямів та інструментарій розвитку об'єднаної територіальної громади визначається моделлю її просторового розвитку, яка характеризує приналежність громади до певного класу (виду) за розробленою класифікацією в конкретний момент часу з урахуванням воєнного стану

Посилання для цитування: Презентація до звіту з НДР "Моделювання просторового розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні". НДЦ ІПР НАН України. Харків. 2023. 15 с. URL: <https://ndc-ipr.org/media/posts/presentations/0120U101104.pdf>

Структурно-логічна схема наукового дослідження

1 етап

Аналіз законодавчих основ, стану та тенденцій розвитку об'єднаних територіальних громад (ОТГ) й особливостей їх державної підтримки у вітчизняній та світовій практиці

2 етап

Розробка теоретичних й методологічних положень та науково-практичних рекомендацій щодо побудови моделей просторового розвитку ОТГ

Теорії самоорганізації систем
Теорії просторового розвитку
Теорії територіальної організації економіки
Теорії розвитку місцевого самоврядування
Теорії соціально-економічного розвитку
Теорії розвитку аграрного сектору економіки

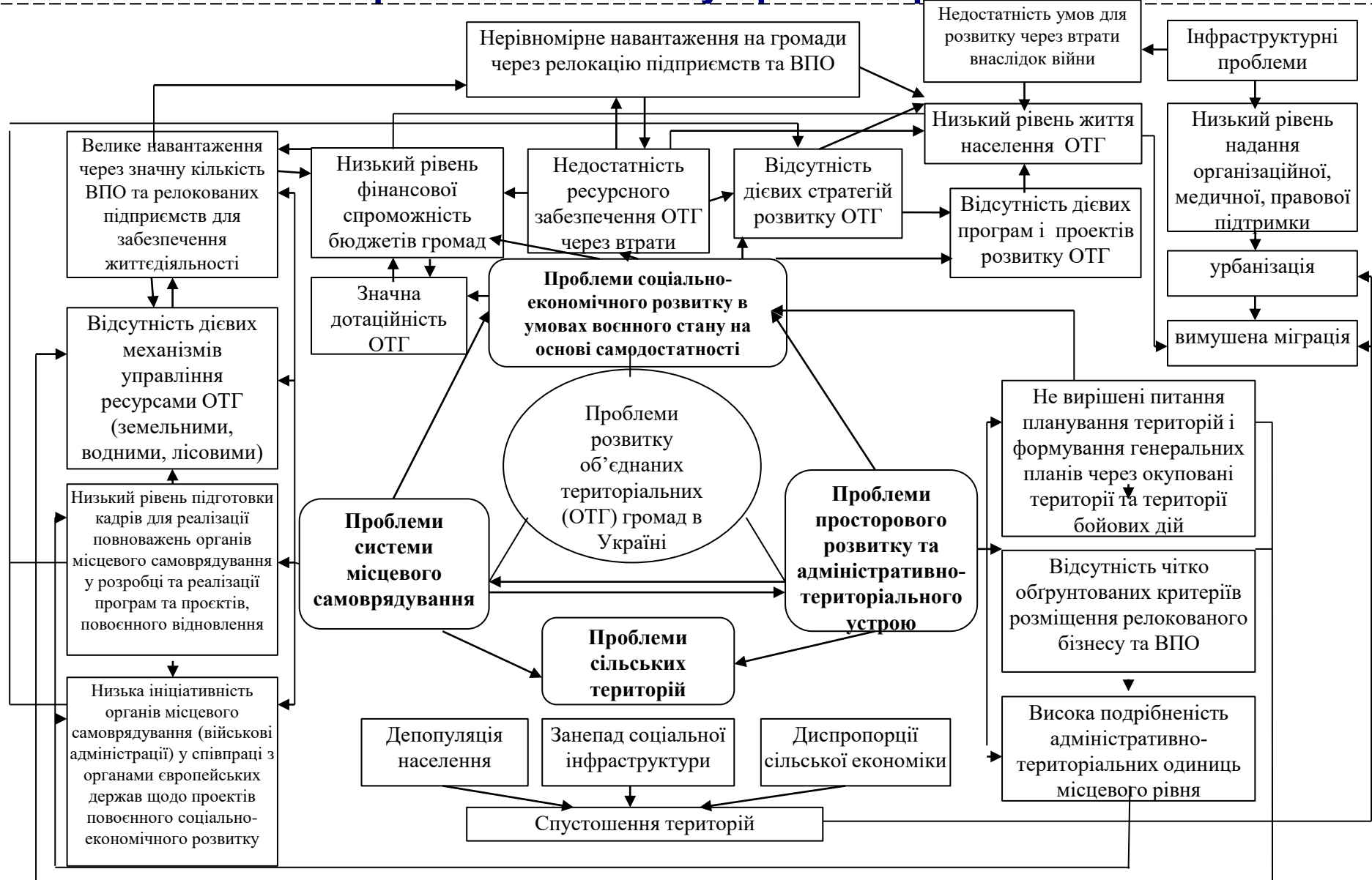
Концепція просторового розвитку ОТГ в Україні

3 етап

Моделювання просторового розвитку різних видів ОТГ

Теоретико-методичний підхід щодо обґрунтування напрямів просторового розвитку ОТГ в умовах воєнного та повоєнного періоду
Моделі просторового розвитку територіальних громад різних видів
Методичне забезпечення програмно-проектного підходу до просторового розвитку об'єднаних територіальних громад за їх видами

Когнітивна карта взаємозв'язку проблем розвитку ОТГ

Положення дослідження:

Положення 1. Просторовий розвиток об'єднаних територіальних громад можливий лише на основі комплексного підходу щодо просторового, соціально-економічного розвитку, удосконалення системи місцевого самоврядування й модернізації адміністративно-територіального устрою країни

Положення 2. Просторовий розвиток об'єднаних територіальних громад базується на забезпеченні територій закріпленими власними ресурсами та відповідними повноваженнями й відповідальністю

Положення 3. Територіальні межі громад мають формуватися на основі обґрунтованих критеріїв щодо можливого саморозвитку

Положення 4. Інструменти державного стимулювання й підтримки об'єднаних територіальних громад варіюються залежно від їх виду

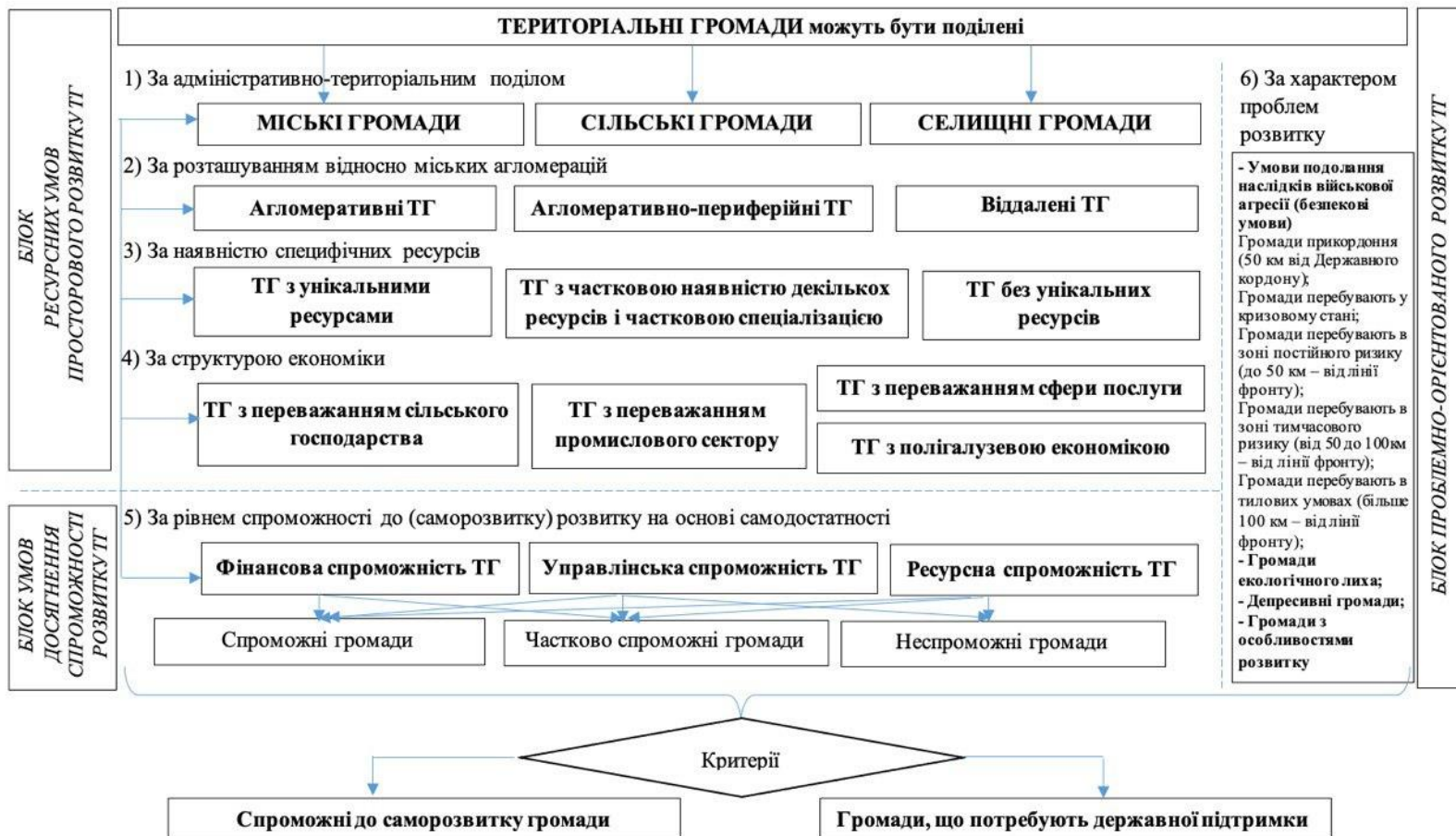
Положення 5. Просторовий розвиток територіальної громади не обмежується її границями та відкриває можливості співробітництва для досягнення синергетичного ефекту та подолання наслідків воєнної агресії.

Положення 6. Просторовий розвиток потребує фінансового забезпечення на основі самодостатності.

Положення 7. Просторовий розвиток ОТГ на основі конкурентних переваг території має базуватися на критеріях розвитку GIZ Data

Посилання для цитування: Презентація до звіту з НДР "Моделювання просторового розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні". НДЦ ІПР НАН України. Харків. 2023. 15 с. URL: <https://ndc-ipr.org/media/posts/presentations/0120U101104.pdf>

Класифікація об'єднаних територіальних громад

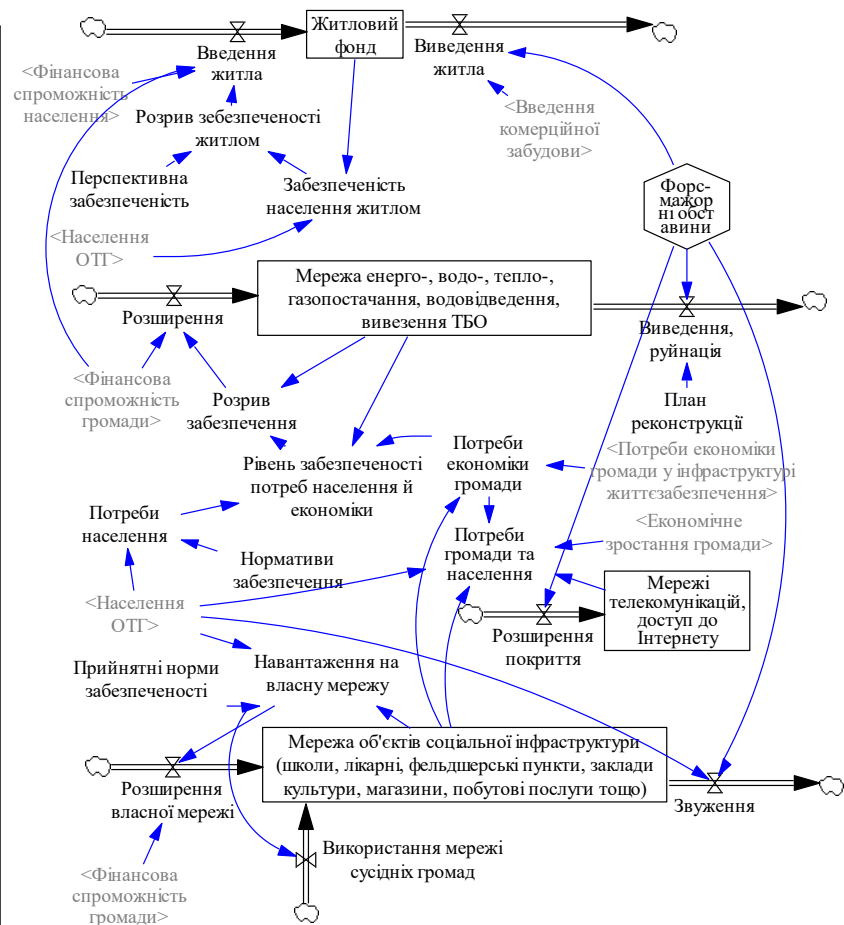
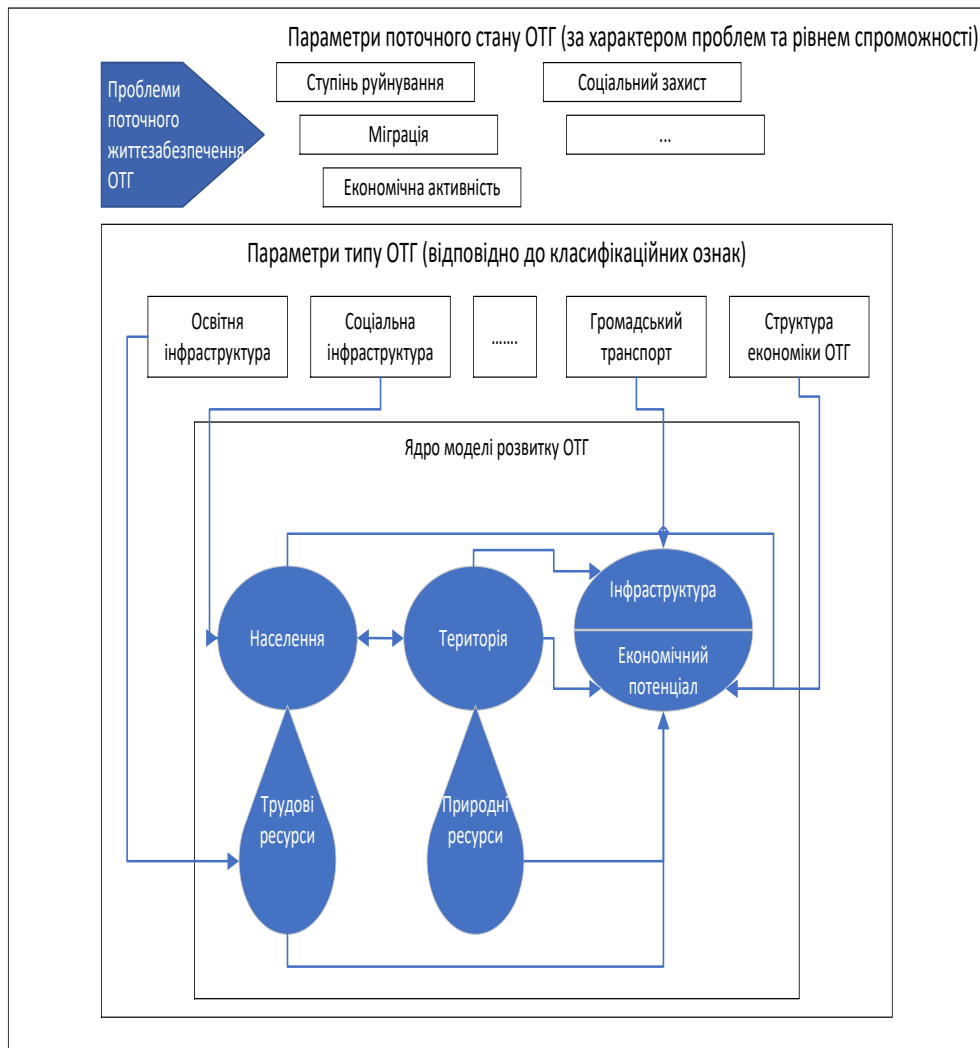

Науковий результат: дістало подальшого розвитку класифікація видів територіальних громад за рахунок введення нових класифікаційних ознак: за розташуванням відносно міських агломерацій; за специфікацією ресурсів; за рівнем спроможності до (саморозвитку) розвитку на основі самодостатності; за характером проблем розвитку, що дозволяє розробити адресні інструменти для певного виду територіальної громади в залежності від її специфіки та особливостей.

Посилання для цитування: Презентація до звіту з НДР "Моделювання просторового розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні". НДЦ ІПР НАН України. Харків. 2023. 15 с. URL: <https://ndc-ipr.org/media/posts/presentations/0120U101104.pdf>

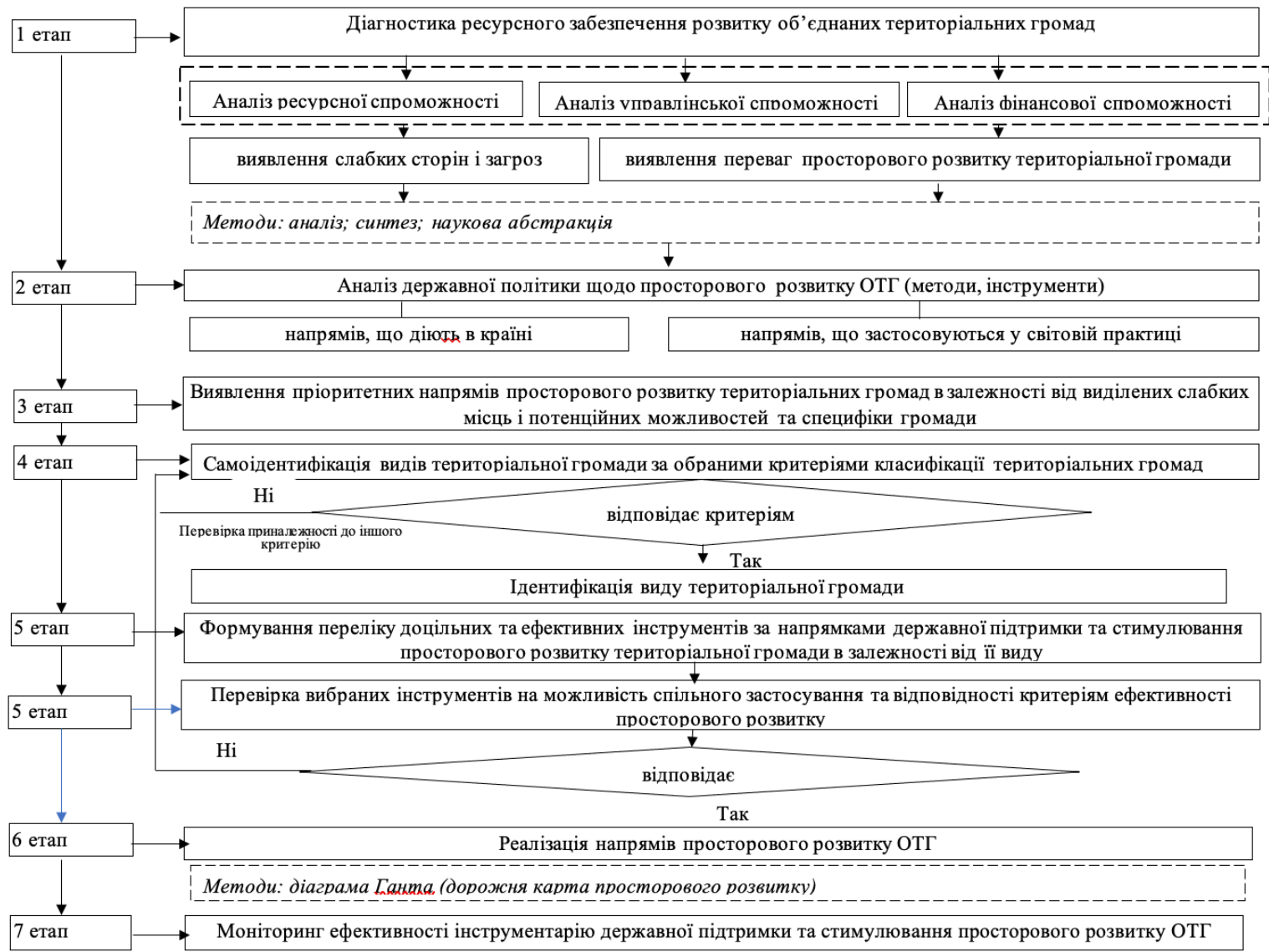
Загальна структура моделі просторового розвитку ОТГ

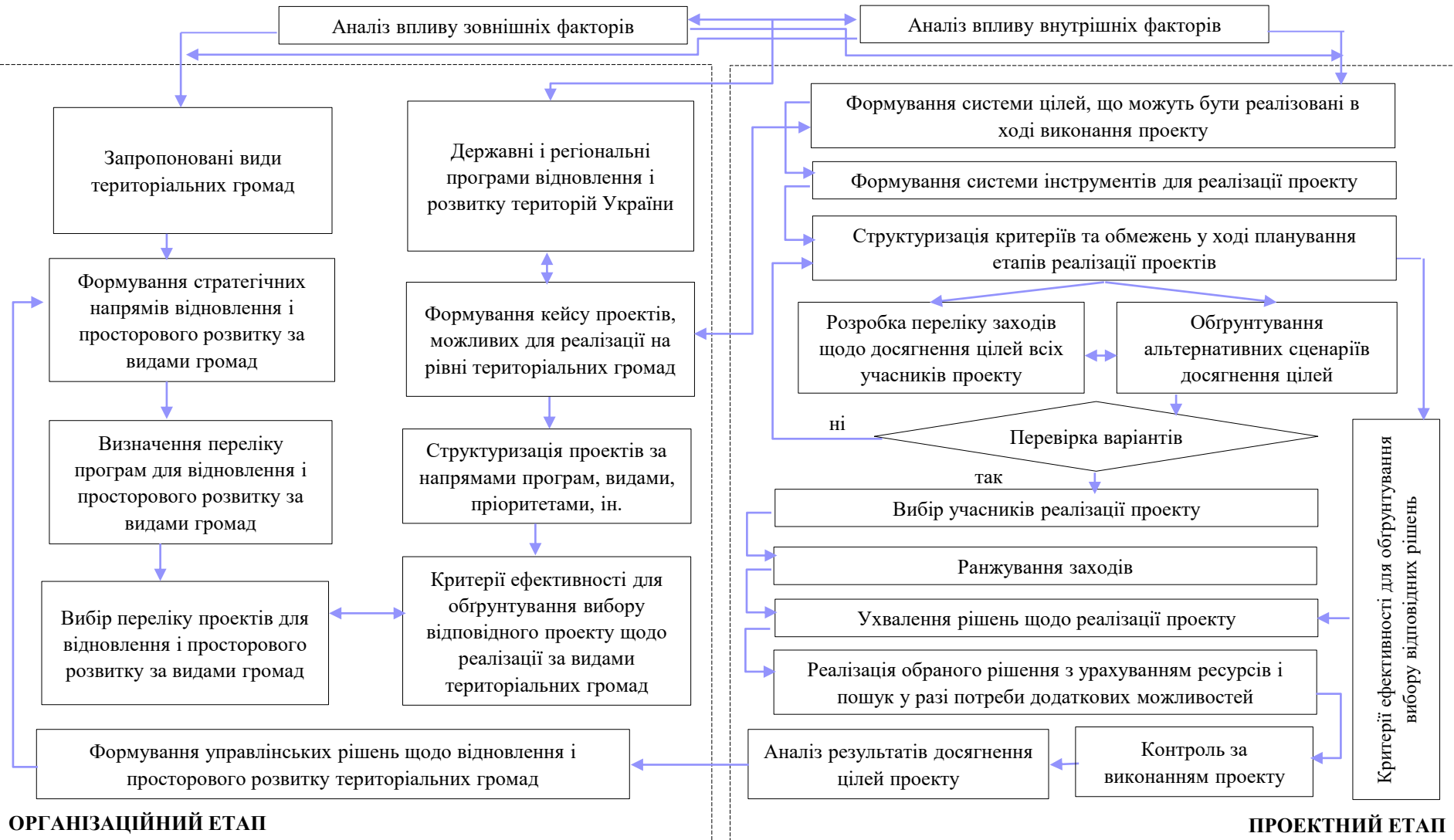
Приклад діаграми потоків блоків
«Інфраструктура життєзабезпечення»

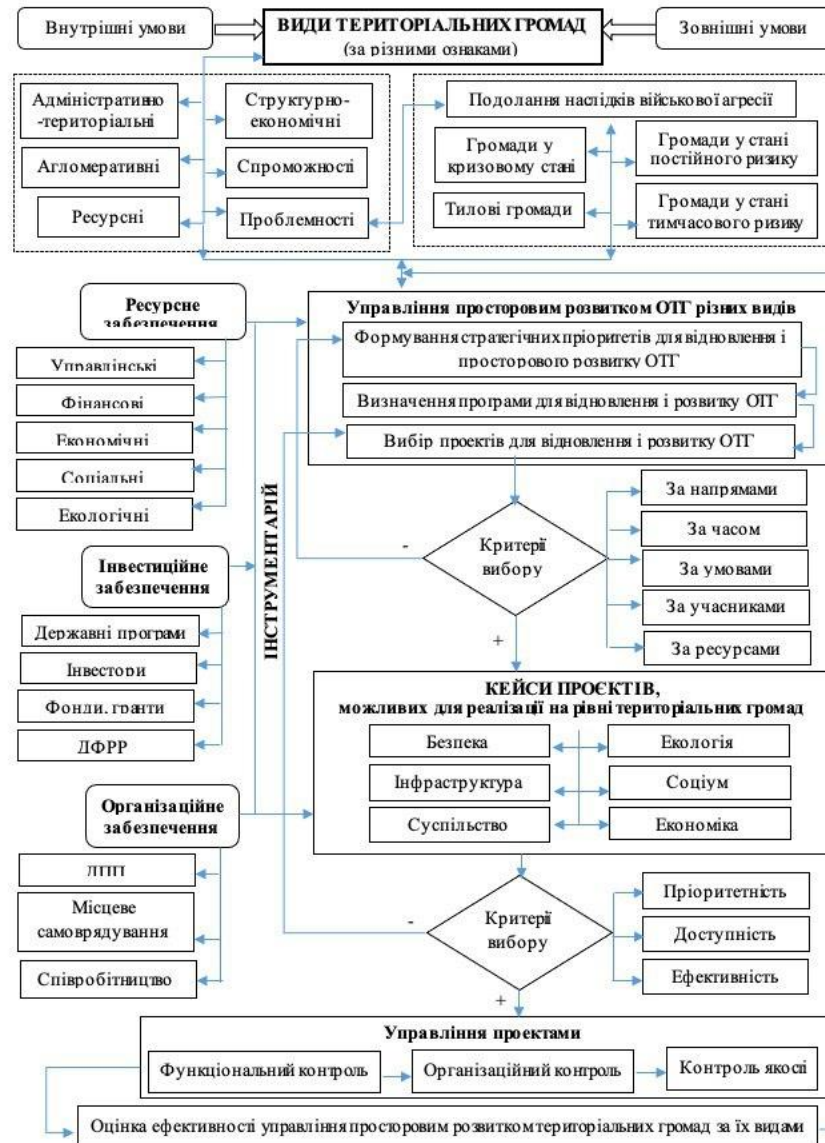
Методичний підхід до обґрунтування напрямів просторового розвитку територіальних громад

Схема методичного забезпечення реалізації програмно-проектного підходу до просторового розвитку територіальних громад за їх видами

Схема вибору проектів в процесі управління просторовим розвитком об'єднаних територіальних громад різних видів

Наукові результати теоретичного рівня

1. Розроблено концепцію забезпечення просторового розвитку територіальних громад, яка представляє собою впорядковану та структуровану сукупність принципів, методів, інструментів стимулювання розвитку територіальних громад на певній території на основі самодостатності та є результатом доведення висунутих гіпотез щодо спроможності територій до просторового розвитку на основі певного рівня соціально-економічного розвитку та наявності специфічних ресурсів за умови територіальної ресурсної спроможності в умовах кризового та посткризового стану, управлінської спроможності, фінансової спроможності; необхідності мотивації органів місцевого самоврядування до активізації дій з мобілізації ресурсних можливостей громади на основі децентралізації та державного стимулювання просторового розвитку; необхідності належного фінансового забезпечення децентралізованих повноважень; залежності вибору інструментарію від виду територіальної громади

2. Розроблено операційну модель наукового дослідження проблеми просторового розвитку територіальних громад, яка передбачає таку послідовність етапів: аналіз стану розвитку територіальних громад на основі розробки теоретико-методичного підходу до оцінки розвитку територіальної громади; побудування когнітивної карти проблем регіонального розвитку територіальних громад; визначення існуючих напрямів державної підтримки та стимулювання просторового розвитку територіальних громад; обґрунтування напрямів та інструментарію просторового розвитку територіальних громад на основі самодостатності; моделювання сценаріїв просторового розвитку територіальних громад з урахуванням виду громади; формування комплексного плану просторового розвитку територіальних громад; розробка організаційно-методологічного забезпечення просторового розвитку територіальної громади; розробка дорожньої карти реалізації концепції просторового розвитку територіальних громад, що формує умови її теоретичного вирішення та практичного застосування при розробці управлінських рішень з просторового розвитку громад.

Посилання для цитування: Презентація до звіту з НДР "Моделювання просторового розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні". НДЦ ІПР НАН України. Харків. 2023. 15 с. URL: <https://ndc-ipr.org/media/posts/presentations/0120U101104.pdf>

Наукові результати теоретичного рівня (продовження)

3. Теоретично обґрунтовано базові складові-умови просторового розвитку територіальних громад: ресурсна забезпеченість, управлінська забезпеченість, фінансова забезпеченість, взаємозалежність яких визначає тип територіальної громади за критерієм класифікації «рівень спроможності» та рівень просторового розвитку на основі формування конкурентних переваг територіальних громад.

4. Дістала подальшого розвитку класифікація видів територіальних громад за рахунок введення нових класифікаційних ознак: за розташуванням відносно міських агломерацій; за специфікацією ресурсів; за рівнем спроможності до розвитку на основі самодостатності; за характером проблем розвитку, що дозволяє розробити адресні інструменти для певного виду територіальної громади в залежності від її специфіки та особливостей.

5. Обґрунтовано систему часткових показників для визначення критеріїв віднесення громади до конкретної групи за ознакою «рівень спроможності до розвитку на основі самодостатності» за складовими: ресурсна забезпеченість, управлінська забезпеченість, фінансова забезпеченість просторового розвитку територіальної громади.

6. Розроблено методологічне забезпечення просторового розвитку територіальних громад, яке в теоретичному аспекті базується на запропонованому визначенні й обґрунтуванні складових ресурсної, управлінської та фінансової спроможності, для розвинення яких на практичному рівні здійснюється моделювання просторового розвитку для типових територіальних громад відповідно до класифікаційних ознак, а також вибір напрямів та відповідного інструментарію.

Посилання для цитування: Презентація до звіту з НДР "Моделювання просторового розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні". НДЦ ІПР НАН України. Харків. 2023. 15 с. URL: <https://ndc-ipr.org/media/posts/presentations/0120U101104.pdf>

Результати практичного рівня

1. Розроблено теоретико-методичний підхід до оцінки ресурсного забезпечення просторового розвитку територіальних громад, який базується на виявленні сильних та слабких сторін громади за ресурсною, фінансовою й управлінською спроможністю та передбачає побудову когнітивної карти проблеми просторового розвитку територіальних громад. Це є підґрунтям для обґрунтування ризиків та перспектив розвитку й вибору пріоритетних напрямів просторового розвитку територіальних громад.

2. Розроблено методичний підхід до обґрунтування напрямів просторового розвитку територіальних громад, який базується на проблемно-орієнтованому підході до обґрунтування інструментарію їх просторового розвитку та –когнітивній карті причинно-наслідкових зв'язків просторового розвитку, моделі варіантів вирішення проблеми розвитку територіальних громад, що враховує сценарії розвитку в залежності від виду громади.

3. Розроблено методичне забезпечення реалізації програмно-проектного підходу до просторового розвитку територіальних громад за їх видами, який передбачає реалізацію організаційного етапу з відбором переліку проектів в залежності від стратегічних пріоритетів розвитку території й виду територіальної громади та проектного етапу, на якому здійснюється реалізація проекту на основі критеріїв ефективності.

4. Запропоновано методичний підхід до розробки комплексного плану просторового розвитку територіальних громад, який базується на програмно-проектному підході та передбачає послідовність дій з вибору напрямів, інструментів та проектів розвитку територіальної громади та розробку дорожньої карти реалізації комплексного плану.

5. Дістала подальшого розвитку класифікація видів територіальних громад за характером проблем, яка, на відміну від існуючих, дозволяє запровадити проблемно-орієнтований підхід до розвитку територій: громади прикордоння, громади в умовах подолання наслідків військової агресії, громади екологічного лиха, депресивні громади, громади з особливостями розвитку, суттєві відмінності поточного стану соціально-економічного розвитку яких в умовах існуючих для кожного із видів власних проблем потребують конкретизованих, відмінних від інших, заходів та інструментів їх вирішення, отже впливають на індивідуальність у виборі стратегічних пріоритетів, особливості вибору програм і проектів для відновлення та подальшого просторового розвитку, зважаючи на потребу у першочерговості вирішення таких проблем, що є актуальним, особливо в умовах повоєнного відновлення України та її територій.

6. Удосконалено теоретико-методологічне забезпечення моделювання просторового розвитку об'єднаних територіальних громад, яке базується на методичному підході до оцінки доцільності сценаріїв розвитку територіальних громад у ранньому повоєнному періоді з урахуванням характеру проблем та ступеня впливу воєнних дій на громаду: базовий, сценарії відновлення і сценарії розвитку, які відрізняються основним напрямом відновлення, ступенем інерційності економічного розвитку громади і залежать від структури її економіки.

7. Розроблено імітаційну модель просторового розвитку територіальних громад потокового типу, яка включає блоки моделювання населення і трудових ресурсів, використання природних ресурсів, функціонування інфраструктури життєдіяльності та економічної інфраструктури, функціонування і розвиток економіки громади та її фінансову спроможність, що дозволяє врахувати вид територіальної громади при обґрунтуванні напрямів її просторового розвитку.

Основні публікації

Статті в Scopus / WoS – 9
Монографії – 2

Статті у фахових виданнях- 26
Тези доповідей на конференціях - 16

1. Kondratenko, N., Papp, V., Romaniuk, M., Ivanova, O., & Petrashko, L. (2022). The role of digitalization in the development of regions and the use of their potential in terms of sustainable development. *Amazonia Investiga*, 11(51), 103-112. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.51.03.10> (WoS)
2. Ivanov Yu., Ivanova O., Laptiev V., Polyakova O., Shlykova V. (2021) Problem-oriented Management of United Territorial Communities' Development Based on Decentralization under the Pandemic Influence. *International Scientific and Practical Conference “Sustainable Development in the Post-Pandemic Period” (SDPPP-2021)*. SHS Web of Conferences. Vol. 126. 02001 <https://doi.org/10.1051/shsconf/202112606002> (WoS)
3. [Ivanova, O., Tulush, L., Gryshchenko, I., Hrebenuk, B., Fedorova, A.](#) (2021) Tax Incentives in the Struggle for Territorial Leadership in Energy Conservation. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 2021, 25(1), стр. 7063–7071. <http://annalsofrscb.ro/index.php/journal/article/view/875> (Scopus, Web of Science)
4. Ivanov Y., Ivanova O., Poliakova O., Shlykova V., Laptiev V. (2022). Methodology of determining priority directions for stimulating the development of territorial communities on the basis of fiscal decentralization. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 6. 47. 2022. 242-252 URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3920>.
5. Krasnonosova O., Perepeliukova O., Papp V., Doronina M., Romaniuk M. Organizational-Economic Mechanism of Attracting Investment Resources in the Innovative Development of Regions in Teams of Sustainable Development. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol.22. No.2. P. 376-384. DOI: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.2.48> (Web of Science)
6. Козирева О. В., Белікова Н. В., Красноносова О. М., Крячко Є. М. Формування напрямів підтримки виходу регіону з пастки соціально-економічної відсталості. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2022. Том 4. № 45. С. 298-306. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.45.2022.3778> (Web of Science)
7. Krasnonosova O., Yaroshenko I. Reproduction of Human Capital as a Strategic Priority for Sustainable Development of Regions. *PROBLEMY EKOROZWOJU – PROBLEMS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT* 2022. 17(1). P. 293-300/ DOI: 10.35784/pe.2022.1.27 URL: <https://ekorozwoj.pollub.pl/index.php/1712021-2/reproduction-of-human-capital-as-a-strategic-priority-for-sustainable-development-of-regions/>
8. Pererva, P., Nazarenko, S., Maistro, R., Danko, T., Doronina, M., Sokolova, L. The formation of economic and marketing prospects for the development of the market of information services. Формирование экономических и маркетинговых перспектив развития рынка информационных услуг. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 2021, 6 (13 (114)), 6–16. doi: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.245251-of-human-capital-as-a-strategic-priority-for-sustainable-development-of-regions/>
9. Семигуліна І.Б., Ярошенко І.В., Красноносова О.М., Козирева О.В. Програмно-проектний підхід до публічного управління просторовим розвитком об'єднаних територіальних громад за їх видами - Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2022. № 6 (47) с. 352-364.(Web of Science) URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3896/3727> DOI:10.55643/fcaptp.6.47.2022.3896

Впровадження

Одержані результати з теми використані в роботі:

Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації (довідка № 01-25/4667 від 21.12.2020 р.).

Виконавчого комітету Харківської міської ради Харківської області (довідка № 08-08/8011/7-11 від 28.10.2021 р.);

Громадської організації «Єдиний промисловий союз територіальних громад Харківщини (довідка № 09/21 від 07.09.2021 р.).

Красноградської територіальної громади (довідка 02-24/4833 від 30.12.2022 р.).

Посилання для цитування: Презентація до звіту з НДР "Моделювання просторового розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні". НДЦ ІПР НАН України. Харків. 2023. 15 с. URL: <https://ndc-ipr.org/media/posts/presentations/0120U101104.pdf>